

Volendam verkoopt gewoonheid

Maar Boudewijn Smid merkt dat niets normaal is in het dorp

Amsterdammer Boudewijn Smid (49) schreef een boek over Volendam, dat meestal wordt omschreven als een authentiek Nederlands vissersdorp. Daar bleek niets van te kloppen. 'Volendammers houden niet van oud en authentiek. Dat is vies.'

MAARTEN MOLL

VOLENDAM | We naderen Sodom en Gomorra op een mooie herfstdag. Onder een schitterende 19de-eeuwse schilderslucht, dat dan weer wel Volendam. „Ik dacht dat ik in een ontwerkte samenleving zou belanden, afgaande op de verhalen over drank- en drugsgebruik”, zegt schrijver Boudewijn Smid. Hij kan nog meer voorbeelden opnoemen die over het dorp de ronde doen. Dat het een gesloten gemeenschap is, en een typisch Nederlands dorp vol harde werkers. Het dorp van de palingsoum. Met heel veel PVV-stemmers. Om maar eens wat te noemen.

En een toeristenfuik, niet te vergeen. Al valt dat op deze najaarsdag wel mee. Op de parkeerplaats op de Parallelweg staan maar weinig toeristenbussen. Boudewijn Smid parkeert zijn auto. De Amsterdammer publiceerde twee romans voor hij besloot een boek over het 22.000 inwoners tellende Volendam te schrijven.

„Aanleiding was de verwondering over de voortdurende aanwezigheid van Volendam in de media, de Volendamisering: nieuws over de handballers en dammers uit Volendam die kampioenen werden, nummer 1-hits van Jan Smit en consumenten, televisieprogramma's over Volendam. Maar daartegenover ook de erfelijke ziektes die met de beperkte genetische variatie te maken hebben, de populariteit van de PVV, het drugs- en drankgebruik. Op een gegeven moment werd er 200 kilo coke tussen de verpakke vis gevonden. Toen dacht ik: wat bloeit en broeit er toch allemaal in dat dorp?”

Hij trok er 1 jaar voor uit om dorp en inwoners te doorgronden. Het resulteerde in *Enclave Volendam*. Met de ondertitel *Het verhaal van een dorp*. We lopen naar de Dijk, zoals de lange straat wordt genoemd waar alle souvenirshops, viskramen en restaurants zijn gevestigd. Het toeristengebied.

Indringer

„Wie zijn dat?” horen we een oude vrouw in een rodeoel vragen als we verzorgingshuis Gouweze passeren. „Dat gevoel had ik toen ik hier in het begin rondliep. Ik voelde me

◀ **Schrijver Boudewijn Smid trok er 1 jaar voor uit om het dorp en zijn inwoners te doorgronden.**

een indringer, dacht dat ik steeds werd bekeken.” Stoop en tuin moeten spie en span zijn. Bij iedereen. Uit de pas lopen wordt hier niet gewaardeerd. Het is hier een soort *Truman Show*.”

We naderen het toeristengebied. „Dit is niet het echte Volendam”, zegt Smid. „Het echte Volendam vind je eerder in de nieuwbouwwijken dan op de Dijk. Met de betegelde tuinen, de parkeerplaatsen vol bouwvakkersbuses, het harde werken, de sociale controle. En na gedane arbeid uitbundig feesten op de Dijk.”

Ik dacht: wat bloeit en broeit er toch allemaal in dat dorp?

—Boudewijn Smid

De Dijk staat vol souvenirshops. Opvallend: allemaal spellen met Amsterdam of Holland erop. Geen Volendamwesters, Volendamrokken of Volendamtaassen. Een winkelier vertelt dat er niet genoeg vraag naar is, dus wordt het niet geproduceerd. Er moet tenslotte wel aan worden verdiend. We duiken een zijstraat in, een trap omlaag, naar het Doothof, het oudste gedeelte van het centrum van Volendam. Smid belt aan bij een huis, maar Joop is niet thuis. „Ik heb tijdens mijn research vriendschap met Joop gesloten. Hij is een 'jas', zoals niet in Volendam geboren worden genoemd, maar wel eenje die aardig is geïntegreerd. Hij doet veel voor de Nivo,

het nieuwsblad voor de gemeente Edam-Volendam. Cabaret, muziek, theater. Ik mocht geregeld in zijn huis logeren als hij er niet was.” Dan zien we iets raars. De Cheese Factory. In Volendam? Dat is toch meer iets voor Edam? „Bizar”, zegt Smid. „De vercommercialisering ten top. En de toeristen maar denken dat Volendam nu ook een kaasdorp is. Zijn ze in Edam weer niet zo blij mee?”

Kunstenars

Een verderop: hotel Spaander. Een legendarische plek. Gesticht in 1881 door Leendert Spaander uit Durgendam. Ook een 'jas'. In het gastenboek staan onder anderen de namen Walt Disney, Elizabeth Taylor en Marcel Proust. In het prachtige hoofdstuk 'Alles is hier een schilderij', schrijft Smid over de kunstenaarskolonie die decennia lang in het hotel huide. Hoe Volendam door vooral schilders werd ontdekt.

Binnen hangen de wanden vol met schilderijen en tekeningen, verspreid door kunstenaars die hier verbleven. „Er moet ook een Paul Signac hangen, die is getaxaceerd op 100.000 euro”. Smid blijft staan voor een schilderij. „Dat is Hille Butter, de eerste vrouw in Volendam die zich het scheden van haar man. Ze was een gewild model voor de schilders. En prins Hendrik kwam geregeld met zijn waterflegtuig naar Volendam om haar een bezoek te brengen. Dat hij niet alleen koffie met haar dronk, is een publiek geheim in Volendam.”

Het is overigens meer dan rustig in Spaander. Zeg maar leeg. „Een parados”, zegt Smid. „Het is eigenlijk de plek in Volendam, maar geen toerist te bekennen. Er zijn meer paradosen. Hier stemmen veel mensen op de PVV, maar er woont geen Marokkaan in Volendam. En het wordt nog steeds een vissersdorp genoemd, terwijl het geen vlot meer heeft. Dit is een totaal andere wereld?”

Boudewijn Smid haalt een hand door zijn wat dunne haar. „Maar er zijn geen kale Volendammers, is me overvallend. Die genetische ziekten hebben dus ook een voordeel.”

▲ Een ouder stel eet een broodje op een bankje aan de rand van de haven. FOTO ANPOLAF KRAAK

▲ Toeristen bekijken de souvenirs op de Dijk, de lange straat vol viskramen, viskramen en restaurants. FOTO EVERT-JAN DANIEL

▲ Een Volendamse lapt haar ramen. Buren schromen niet om aan te bellen als de ruiten niet schoon genoeg zijn. FOTO ANDRÉ TH. GELSEN

Hoe is er eigenlijk gereageerd op hem, de buitenstaander die een boek over Volendam schrijft? „Niemand heeft tegen me gezegd dat hij er problemen mee had. Ze zijn gewend aan aandacht, dat er vragen worden gesteld. Ik vond de Volendammers zelfs vrij open. Iedereen wilde met me praten. Ik heb alleen wat gedoe gehad met de jongens van de band Alasica. Een van die jongens zei dat Volendammers gek zijn op muziek, maar nog gekker op geld. En dat moest ik dan schrappen. Terwijl ik die opmerking, zo'n volkswijsheid, overall hoorde. Het tekent de verwevenheid, want er schuilt iets van kritiek in, en kritiek op de eigen gemeenschap wordt hier niet zo op prijs gesteld.”

We lopen weer op de Dijk en naderen de haven. „Ik ben zo'n honderd keer hier geweest. Ik ging me toch steeds meer een Nederlander voelen. Dat kwam door de monocultuur. Alles lijkt op elkaar hier. Het is een niet gelaagde samenleving. Heel egalitair. Dat ging om een gegeven moment irriteren. Niemand draagt afwijkende kleren. En haar is heel belangrijk. Een band van Alasica is eens in elkaar geslagen omdat hij geen gel in zijn haar had. De groepswaag is groot. En dat benadrukt van het gewone. Gewoon doen. Volendam verkoopt gewoonheid. Je proeft niets van de diversiteit die het leven buiten Volendam leuk en spannend maakt.”

Snackbar met uitzicht

De haven, gezien vanaf de Dijk: een prachtig uitzicht over het IJsselmeer. Restaurants in de rug. Markten op de achtergrond. Volendam, een grote snackbar met uitzicht”, zegt Smid. Hij lacht. Langs het water zoekt hij de boot waarmee hij een nacht het IJsselmeer is opgegaan om met de laatste voltdi-visser op paling te vissen. Het leverde volgens Smid het mooiste hoofdstuk uit zijn boek op: „De laatste visser”. Er wordt niet meer gevestigd, terwijl Volendam voor de toeristen nog steeds wordt geassocieerd als authentiek vissersdorp. En er is ook niets authentieks meer aan. Volendammers houden niet van oud. Dat is vies. Kijk, nabgebouwde gebouwen. Np. En daar kun je je laten fotograferen in Volendam klederdracht. En daar, bij Kiss Fish, kun je je vreten in een bak water zettien om er visjes aan te laten knabbelen. Nee, daar is niets Volendams aan.

Hier wordt een toneelstuk opgevoerd. Het toneelstuk van het vissersdorp.” We lopen weer terug in de richting van hotel Spaander. Wier het Doothof in. Joop is nu wel thuis. Op de vraag hoe hij zich redt tussen de Volendammers zegt hij: „Gewoon doen, dan is er niets aan de hand. Ik wil hier ook nooit meer weg.”

Ik voelde me een indringer, dacht dat ik steeds werd bekeken

—Boudewijn Smid

De verhalen over drank en drugs vindt Joop wat overdreven. „Ik merk er nooit wat van.” Smid's boek vertelt een ander verhaal. We nemen afscheid en staan nog even stil bij de haven, waar juist de veerboot uit Marken binnenkomt: de Jan Smit. Met een afbeelding van Jan Smit. Nu we het tocht over de zanger hebben, Boudewijn Smid sprak juist niet met de bekende Volendammers. Dat is een frisse aanspraak, en ook het sterke aan *Enclave Volendam*, dat bovendien een serieuze toon heeft.

Boudewijn Smid wil Volendam echt

FOTO HOLLANDSE HOOGTE (PAGE VAN REEL

begrijpen en past voor dedain. De schrijver wil nog naar één plek: het kerkhof naast de rooms-katholieke Sint Vincentiuskerk. Als we het kerkhof betreden, zien we iets merkwaardigs. Alle grafzerken zijn even breed en hoog en ongeveer van dezelfde kleur. Met op bijna elke steen een even grote foto van de overledene.

„Katholiek socialisme. Dit kerkhof is een spiegel van de Volendamse samenleving. Gewoon doen. Niet afwijkend zijn, ook niet in de dood. En dan zeggen ze dat Volendam een typisch Nederlands dorp is. Nee, dus. Het is juist heel atypisch. De huizen zijn hier dunder, de levensverwachting van de man is lager, er is meer sociale cohesie.”

Schone ramen

We lopen naar de auto van Smid, rijden nog even door de nieuwe bouw wijken. Lege parkeerplaatsen. „Om vier uur komen de buses terug uit heel Nederland. En dan beginnen ze aan een nieuwe klusronde. In hun eigen huis, of dat van vrienden of bekenden. Het zijn harde werkers. Ze zijn ook goed. Ik heb mijn muren ook door Volendammers laten stuken... Kijk. Allemaal betegelde voortuinen. En daar, overal hetzelfde stenen muurtje. Als de ramen niet schoon genoeg zijn, bellen de buren gerust bij je aan.”

Op de weg naar Amsterdam geeft Boudewijn Smid antwoord op de vraag wat het schrijven over Volendam hem heeft geleerd. „Hoe hardnekkig de geschiedenis doorwerkt in het heden. Ik ben verbaasd over hoe de identiteit van de Volendammers nog steeds wordt bepaald door het isolement en de discriminatie in de 19de eeuw door het toen veel grotere Edam. Door Volendam ben ik me Nederlander gaan voelen. Ondanks dat ik al decennia van god los ben, heb ik gemerkt hoezeer ik wortel in de Nederlandse calvinistische traditie. Ik merkte dat het Nederland van de 19de eeuw, van de Tachtigjarige Oorlog, tot mijn cultureel erfgoed behoort. Dat Nederland is eigenlijk volledig afwezig in Volendam en juist sterk aanwezig in Edam. Ook had ik af en toe last van opspelende moralisme. Schuldige mijn hoofd over het materialisme van de Volendammers, de xenofobie en het ontbreken van Marokkanen en Turken in het dorp. Maar goed, hoeveel Marokkanen zitten er in mijn vriendenkring, op mijn terras?”